

Doboz népesedésének néhány jellegzetessége 1773 és 1828 között

ERDEI ARANKA

A történeti demográfiai irodalom már feltárta az anyakönyvek fontosságát és forrásértékét, nemcsak általában, de egyes tájegységek és települések népesedési törvényszerűségeinek a bemutatásában is.¹ Mint Maksay Ferenc írja „A történeti családdemográfiától városok, falvak, majd megyék demográfiai vizsgálatán át vezet az út az egyre nagyobb tájak, s végül az egész ország népességének kutatása felé.”²

Doboz az erdők és vizek közé települt falu, mint arra már Karácsonyi János is utalt „mint alkalmas búvóhely a török világban is megvolt: sőt még annak sincs nyoma, hogy az 1596-iki nagy romlásban megsemmisült volna...” „... itt sohasem szakadt meg teljesen az összeköttetés a régibb és újabb lakossága között.”³

Egy település demográfiai magatartását sokféle tényező befolyásolja. A következőkben az a feladatunk, hogy megállapítsuk a XVIII. század közepére a nagy alföldi vándormozgalom lezajlása után, nyugalmi vagy mobil népesség él-e helységünkben?

A családrekonstrukciós lapok genealógiái alapján a rokonsági kapcsolatok megállapítása mellett megkísérelhető a bevándorlás bemutatása is, miként zajlott le időben és térben. Bár nagy e tekintetben a bizonytalansági tényező, ugyanis a dobozi nevek a környező békési települések magyar lakosságának családinév-anyagával nagy azonosságot mutatnak.

Témánk alapvető forrásanyagául a dobozi református egyházközség anyakönyvei szolgáltak.⁵ Itt a vizsgált korszakban elenyészően csekély volt a más vallásúak száma.⁶ Az anyakönyvi bejegyzések 1766-ban egy házassági adattal indulnak meg Szödényi Nagy József lelkipásztorsága idején. A következő évek feljegyzései meglehetősen hiányosak, nem közlik a házasulandók lakóhelyét, korát, az esküvő hónapját. 1772-től már gondosabbak a lelkészek. (Ekkor

**A XVI. századi összeírásokban előforduló családnevek,
amelyek a XVIII—XIX. században is követhetők**

Sorszám	Családnév	Előfordulási évek
1.	Almási	1725, 1828-ban 1 háztartásfő — zsellér
2.	Balla	1725, 1828-ban 2 háztartásfő — zsellérek
3.	Borsos	1716, 1725, 1828-ban 3 háztartásfő — zsellérek
4.	Erdődi	1716, 1828-ban 1 háztartásfő — zsellér
5.	Faragó	1725, 1828-ban 2 háztartásfő — zsellérek
6.	Fekete	1567, 1828-ban 2 háztartásfő — telkes jobbágyok
7.	Hajdú	1725, 1828-ban 2 háztartásfő, 1 telkes jobbágy, 1 zsellér
8.	Hegedűs	1567, 1828-ban 1 háztartásfő — zsellér
9.	Kerek	1559, 1579, 1616, 1635, 1651, 1725
10.	Köteles	1716, 1717, 1725, 1828-ban 9 háztartásfő, 1 telkes, 8 zsellér
11.	Megyeri	1616, 1716, 1717, 1828-ban 6 háztartásfő, 2 telkes, 4 zsellér
12.	Orbán	1579, 1616, 1828-ban 1 telkes jobbágy
13.	Óréh	1716, 1717, 1828-ban 8 háztartásfő, 5 telkes, 3 zsellér
14.	Sánta	1567, 1569, 1717, 1725
15.	Sette	1716, 1717, 1725, 1828-ban 3 háztartásfő
16.	Simándi	1579, 1616, 1725
17.	Szűcs	1716, 1828-ban 2 háztartásfő, 1 telkes jobbágy, 1 zsellér

Marton Sándor itt a pap, aki az észak-hollandiai Franekerben, az akadémián tanult, őt követi Kállai Sámuel, miután a svájci peregrinációból hazatért.)

A házassági anyakönyvek segítségével meghatározhatók a házassági szokások, a házasságkötés ideje, családi állapota, foglalkozása, illetve a párválasztás földrajzi területei és más fontos demográfiai mutatók.

Megkíséreljük, hogy a fenti kérdéskörök közül néhányra válaszoljunk. Elsősorban a helybelieknek a helybeliekkel kötött házassági szokásait vizsgáltuk meg. Az összesítő táblázatokban foglalkozási csoportokat nem alkottunk, ugyanis a település lakossága zömében földművelő jobbágy-zsellér volt.

A házasságkötések idején hullámzó a minden agrárnépességre jellemző adatokat mutatja, a legtöbb házasságot januárban és februárban kötötték. A házasságra lépők között 1-2 év korkülönbség volt. Igen gyakori a 20 éves férj és a 17-19 éves feleség.

Az 1770-es, 80-as években kötött házasságoknál a vőlegény és a menyasszony születési adatait feltehetőleg csak bemondás alapján jegyezték fel. Ez kitűnik ugyanezen személyeknek halálukkor feltüntetett életkorukból, a lelkész nem ellenőrizte a korábbi, már meglévő születési anyakönyvi bejegyzéseket, így néha 3-5 évnyi eltérés is adódhatott.

Válásról csak egy adatunk van, a megye felbontotta a házasságot, megadta határozatának az indoklását is.

Helybelieknek — helybeliekkel kötött házassága**I. Protogam házasságkötések****A házasságkötések időhullámzása**

Év	Jan.	Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Jún.	Júl.	Aug.	Szept.	Okt.	Nov.	Dec.	Összesen
1773*— 1780	16	10	3	7	2	2	—	—	2	4	3	5	54
1781— 1790	25	15	3	3	1	3	—	1	2	3	11	3	70
1791— 1800	49	21	7	—	—	—	3	1	—	2	26	12	121
1801— 1810	21	13	1	3	—	1	—	—	—	8	18	15	80
1811— 1820	27	18	7	3	1	2	2	—	—	1	7	15	83
1821— 1828	34	22	9	2	1	1	1	—	1	9	33	37	150
Összesen	172	99	30	18	5	9	6	2	5	27	98	87	558
1766— 1772													28
													586
<i>Palingam házasságok</i>													
1766— 1828													93
													Összesen 679

* A házasságkötés hónapja nincs feltüntetve 1766—1773-ig.

1772-ben egy fontos superintendensi (püspöki) rendelet előírja, hogy a házasságra lépők nevét egymást követő három vasárnapon ki kell hirdetni a templomban, hogy így válják nyilvánvalóvá, van-e esetleg valami törvényes akadálya a házasságkötésnek. Erről a lelkész bizonyáglevelet (korabeli szóhasználat) adott, amelyet más községben, nem a szülőhelyén házasulandó félnek magával kellett vinnie.

A testimoniálisok kiadását az anyakönyvbe is feljegyezték, ezekből az idegenbe házasulók, illetve Dobozon esküvő idegen vőlegények adatait megismerhetjük.

A földrajzi tényezőket figyelembe véve Doboz belső társadalmi helyzetét teljesen zártnak, más településekkel való kapcsolatát igen szűk körűnek gondolnánk a nagy folyószabályozások előtti időben. A párválasztási kapcsolatok azonban egészen mást mutatnak.

A megvizsgált 62 év házassági adatai arról tanúskodnak, hogy az exogám párválasztási szokások folyamatosak voltak. Az összes házasságkötés 41,5%-át jelentették.

Ez az érték a demográfusok megállapítása szerint nagyfokú nyitottságra vall.⁷ Földrajzilag messze kiterjedtek, néhány esetben elérték az észak-keleti (Margitta) és a dél-bihari (Árpád) településeket. Fő vonaluk a keleti magyar falvak irányába mutat. A legszorosabb kapcsolatuk a 12 km-es körzeten belüli Békessel alakult ki (az összes házasságok egyötödét jelentette — 20,7%-ot).

A több mint fél évszázad áttekintése azt bizonyítja, hogy a feleségek nagyobb százalékban voltak doboziak az exogám házasságokban.

3/a. sz. melléklet

Az exogám párválasztások helyei Protogám házasságok száma

Évek	Békés	Gyula	Sarkad	Mezőberény	Más helységekből	Összesen
1766— 1780	34	8	17	4	13	76
1781— 1790	29	12	8	3	5	57
1791— 1800	43	6	9	1	8	67
1801— 1810	52	7	16	—	5	80
1811— 1820	20	13	11	—	6	50
1821— 1828	26	16	7	1	17	67
Összesen	204	62	68	9	54	397

Exogám párválasztások 1766—1828

Évek	A férj vagy a feleség születési helye szerint																				Az exogám házasságok össz.
	Békés					Sarkad					Gyula					Más helységek (28 település)					
	Protogám házasság		Palingám házasság		Össz.	Protogám házasság		Palingám házasság		Össz.	Protogám házasság		Palingám házasság		Össz.	Protogám házasság		Palingám házasság		Össz.	
	férj	feleség	férj	feleség		férj	feleség	férj	feleség		férj	feleség	férj	feleség		férj	feleség	férj	feleség		
1766—1780	22	12	3	3	40	13	4	1	1	19	4	4	—	1	9						
1781—1790	21	8	8	2	39	7	1	1	—	9	7	5	—	1	13						
1791—1800	21	22	8	2	47	5	4	—	2	11	1	5	3	3	12						
1801—1810	26	26	7	2	61	7	9	2	2	20	1	6	3	1	11						
1811—1820	13	7	3	1	24	10	1	2	1	14	9	4	1	1	15						
1821—1828	11	15	—	4	30	5	2	2	2	11	11	5	2	1	19						
Összesen:	114	90	23	14	241	47	21	8	8	84	33	29	9	8	79	29	34	3	11	77	481%
Az összes házasság százalékában					20,7%					7,2%					6,8%					6,6%	41,5%
Az összes exogám házasság százalékában					50,1%					17,4%					16,5%					16%	100%

Exogám házassági kapcsolatok: a házasságkötés időpontja

1. Ágya:	1799, 1813
2. Árpád:	1819, 1826
3. Békéscsaba:	1794, 1825
4. Bojt:	1794, 1825
5. Csökmő:	1822
6. Diószeg:	1828
7. Feketegyarmat:	1822
8. Füzesgyarmat:	1771, 1791
9. Geszt:	1773
10. Gyoma:	1772, 1774
11. Körösladány:	1799
12. Köröstarcsa:	1771, 1784, 1787, 1802, 1803, 1804, 1805, 1815
13. Kötegyán:	1768, 1778, 1781, 1806, 1821, 1823
14. Margitta:	1828
15. Mezőberény:	1766, 1768, 1774, 1782, 1788, 1789, 1794, 1801, 1822
16. Mezőgyán:	1773, 1788, 1795
17. Mezőtúr:	1792, 1799
18. Ósi (Sarkadösi):	1782, 1787, 1788
19. Sarkadkeresztúr—Medgyes:	1771, 1824, 1825
20. Szalonta:	1775, 1792, 1813, 1823, 1824
21. Szeghalom:	1828
22. Tamásda:	1801, 1824, 1825
23. Ugra:	1804
24. Vadász:	1828
25. Vári (Gyulavári):	1778, 1783, 1785, 1787, 1796, 1808, 1818, 1822
26. Hódmezővásárhely:	1768, 1797
27. Vésztő:	1772, 1800
28. Zsadány:	1817

4. sz. melléklet

A házasságkötések százalékos megoszlása az összes házasság százalékában (1766—1828)

A házasság típusa	Protogám		Palingám		Összes	
	száma	%	száma	%	száma	%
Endogám	586	50,5	93	8,0	679	58,5
Exogám	397	34,2	84	7,3	481	41,5
Összesen	983	84,7	177	15,3	1160	100,0

Locális és társadalmi exogámia

Foglalkozásuk	Férjek				Társadalmi helyzetük	Feleségek		A házasságkötés ideje
	Értelmiségiek		Földművesek			Illetőségük		
	Illetőségük		Illetőségük			Helybeliek	Idegen településről	
	Helybeliek	Idegen településről	Helybeliek	Idegen településről				
Tanító	1	—	—	—	—	1	—	1770.
Tanító	1	—	—	—	Papleány	—	Gyulavári	1796. március
Praedikátor	—	Ágya	—	—	A jegyző leánya	1	—	1799. július
lelkész	—	—	—	Mezőtúr	A jegyző leánya	1	—	1799.
—	—	—	1	—	A pap húga	—	Békés	1799. február
„Oskolarector” tanító	1	—	—	—	—	—	Vésztő	1800. november
„Oskolarector” tanító	1	—	—	—	—	—	Kötegyán	1806. március
—	—	—	—	Sarkad	A tanító leánya	1	—	1808. február

Kézműves mesterek házasodása:

A mesterség megnevezése	A férj származási helye	A feleség származási helye	Az esküvő időpontja
<i>Csizmadiák</i>			
1. Csizmadia	Doboz	Békés	1794. jan.
2. Csizmadia	Békés	Doboz	1798. jan.
3. Csizmadialegény	Doboz	Békés	1798. febr.
4. Csizmadialegény	Doboz	Doboz	1803. márc.
5. Csizmadiamester	Doboz	Békés	1804. dec.
6. Csizmadiamester	Békés	Doboz	1805. nov.
7. Csizmadiamester	Doboz	Békés	1819. jan.
8. Csizmadialegény	Békés	Doboz	1822. jan.
<i>Kovácsok</i>			
1. Kovácsmester	Békés	Doboz	1789. jan.
2. Kovácsmester	Doboz	Doboz	1804. dec.
3. Kovácslegény	Doboz	Doboz	1806. jan.
4. Kovácsmester	Békés	Doboz	1825. szept.
<i>Asztalosmester</i>	Békés	Doboz	1793. nov.
<i>Fazekasmester</i>	Békés	Doboz	1788. nov.
<i>Molnármester</i>	Békés	Doboz	1828. dec.
<i>Kaskötő</i>	Bojt	Doboz	1803. ápr.

A jellegzetesen szűk határu falu, és ezért csekély számú telkes gazda és zsellér társadalmát hogyan érintették ezek a kapcsolatok?

A beházasodók között igen sok volt a szolgálégény, béres, az idegenből feleségül vett leányok pedig szolgálóleányok.

Kérdés: hogyan alakult a másodszor házasságra lépők aránya?

Ez az összes házasságoknak csak 15,6%-át jelentette. 93 palingám házasság a helybeliek és 84 helybeli és idegen származású pár között jött létre.

Az összes második házasságkötésből csak 74 esetben ismertük az egyik házas fél (a feleségek) halálának időpontját, mégis levonhatjuk a következtetést, hogy az özvegy (20 esetben) 1-2 hónapon belül újból házasságra lépett. Itt a polgári világban szokásos gyászév fogalmát nem kereshetjük. A fiatalon meghalt anyát az árván maradt kisgyermek nevelésében pótolni kellett. Ehhez a kérdéshez kapcsolódnak még az ún. conditiók (házassági szerződések, feltételek). A faluban a lelkész mintegy közjegyzői szerepkört is betöltött. A házasságra lépők közötti megegyezést rögzítették ezekben a feltételekben, amelyek vagyoni kérdésekre vonatkoztak és főleg a kiskorú gyermekek gondozására.⁸

Az idegenből való házasodás eredményezett egy nagyon szerény méretű társadalmi mobilitást is. Ennek vázlatát adja az alábbi két táblázat.

Három nemesi eredetű férfi dobozi, nem nemes leányt választott feleségül. (Szeghalomról Szakatsi András, Ósiból ősi Gellény Sámuel és Margittáról

Karantsi János.) Ezt azért tartjuk megjegyzésre méltónak, mert mint P. Kovács Attila írja — a kismemesi családok „saját társadalmi rétegük elárulásának” tekintették a paraszttal kötött házasságot.⁹

Úgy tűnik, Békés megye más, kismemesek által is lakott helységeiben ez az elzárkózás nem volt olyan szigorú mértékű, mint az ország északkeleti tájain.

A történeti demográfia legfontosabb és legfáradtságosabban megoldható kérdései közé tartozik — az anyakönyvek pontatlan vezetése miatt — a születések számának és a születési arányának a meghatározása. Azért okoz ez Dobozon is nehézséget, mert igaz ugyan, hogy a keresztelés kapcsán 1766-tól év szerint feljegyzik az apa és gyermek nevét, sőt 1777-től még a keresztpapát is, de vannak évek (1766—1772, 1778), amelyek sok hiányosságot mutatnak. Kovács Zoltán elemzése szerint a demográfiai fejlődés első szakaszára jellemző, hogy demográfiai szabályozás nélküli, magas a születési és a halálozási százalék. Doboz népesedésének is ezek a meghatározói.

6. sz. melléklet

A főbb népmozgalmi adatok alakulása

Időszak	Születések száma		Halálozások száma		Természetes szaporodás (+) vagy fogyás (—)	
	összesen	évi átlag	összesen	évi átlag	összesen	évi átlag
1773—1780	313	39,1	163	20,3	+ 150	+ 18,8
1781—1790	437	43,7	277	27,7	+ 160	+ 16,0
1791—1800	601	60,1	318	31,8	+ 283	+ 28,3
1801—1810	744	74,4	437	43,7	+ 307	+ 30,7
1811—1820	652	65,2	409	40,9	+ 243	+ 24,3
1821—1828	623	77,8	351	43,8	+ 272	+ 34,0

A születési arányszám kis ingadozásokkal követi a megyei arányszám alakulását.

7/a. sz. melléklet

A születési arányszám alakulása

Időpont	Összes lakos	Összes születés	Ezer lakosra jutó születés
1787	982	43	43,7
1804	1377	70	50,8
1817	1603	63	39,3
1828	1735	92	53,0
1836	2019	107	52,9
1842	2359	107	45,3
1849	2500	100	40,0

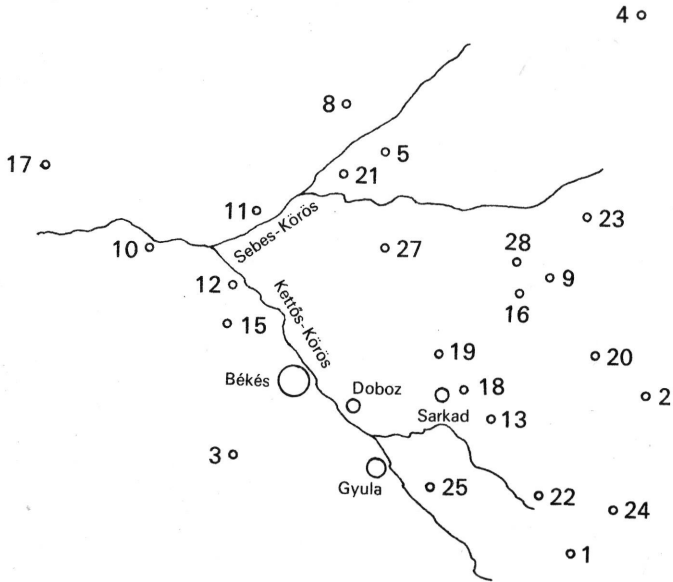
A születési arányszám alakulása

Évek	A születések száma		Születési arányszám	
	Békés megyében	Dobozon	Békés megyében	Dobozon
1817		63		39,3‰
1823	4,475		35,9‰	
1842		107		45,3‰
1843	8,053		54,4‰	

7/c. sz. melléklet

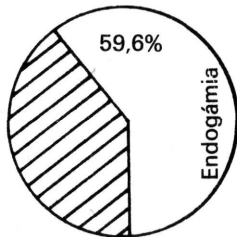
A születések száma				Évek	A fiúk száma	A leányok száma	Összesen
Évek	A fiúk száma	A leányok száma	Összesen				
				1796	35	27	62
				1797	27	34	61
				1798	49	28	77
1766	10	5	15	1799	36	24	60
1767	15	25	40	1800	40	38	78
1768	10	14	24	1801	27	26	53
1769	18	21	39	1802	39	38	77
1770	10	13	23	1803	43	39	82
1771	17	13	30	1804	32	38	70
1772	24	10	34	1805	38	34	72
1773	16	16	32	1806	32	40	72
1774	23	20	43	1807	42	43	85
1775	16	14	30	1808	37	35	72
1776	17	17	34	1809	40	30	70
1777	22	14	36	1810	48	43	91
1778	30	22	52	1811	35	36	71
1779	14	18	32	1812	37	32	69
1780	24	30	54	1813	51	34	85
1781	22	17	39	1814	31	35	66
1782	22	19	41	1815	27	27	54
1783	25	22	47	1816	28	26	54
1784	23	28	51	1817	35	28	63
1785	22	18	40	1818	22	23	45
1786	20	28	48	1819	41	33	74
1787	23	20	43	1820	35	36	71
1788	27	12	39	1821	26	28	54
1789	24	26	50	1822	45	36	81
1790	23	16	39	1823	28	34	62
1791	20	23	43	1824	46	35	81
1792	26	27	53	1825	49	41	90
1793	28	25	53	1826	40	44	84
1794	30	33	63	1827	37	42	79
1795	32	19	51	1828	57	35	92

Exogám házassági kapcsolatok vázlata

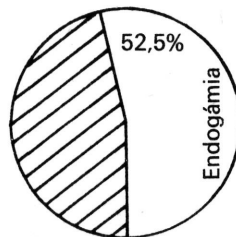

A HÁZASSÁGOK MEGOSZLÁSA 1766—1828

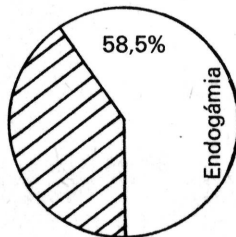
Protogám házasságok

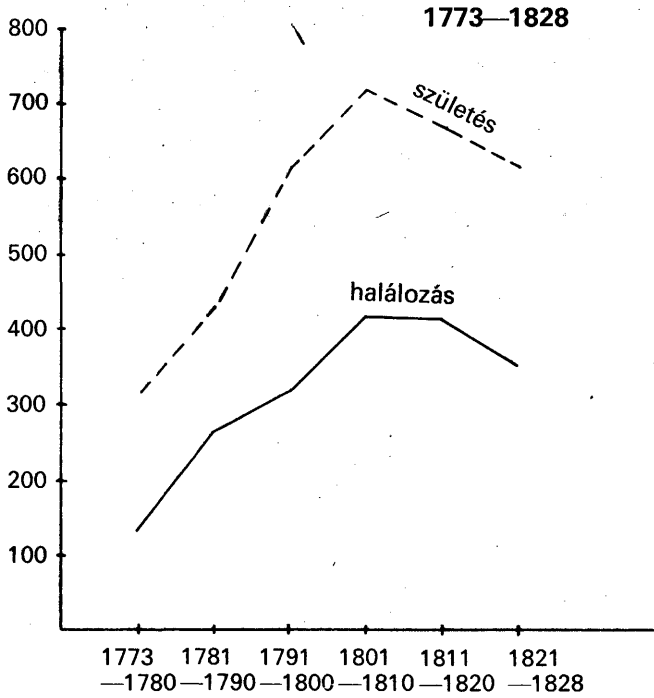
Palingám házasságok

Protogám és palingám házasságkötések együtt

DOBOZ NÉPMOZGALMA

Bár az ikerszületések biológiai tényezőktől függenek, de a születések számára hatnak, gyakoriságukat figyelembe vettük.

8. sz. melléklet

Az ikerszületések előfordulása

1768—	Születések összesen	Az ikerszületések megoszlása nemek szerint			Összesen	A születések százalékában
		fiú—leány	leány—leány	fiú—fiú		
1768—1780	313	2	2	2	6	1,9
1781—1790*	437	1	1	4	6	1,3
1791—1800	601	4	3	5	12	1,9
1801—1810	744	4	1	1	6	0,8
1811—1820	652	6	2	2	10	1,5
1821—1828	623	6	4	2	12	2,2
		24— 44,5%	14— 25,9%	16— 29,6%	54	

* 1783-ban 3-as ikrek, 2 fiú + 1 leány (6-10 órákat éltek).

Tíz éves átlagukban az országos értékek szerint alakultak. Családonkénti gyakoriságuk a következő volt: pl. Csukás Mátyás dobozi kovácslegénynek és a dobozi születésű második feleségének, Balla Erzsébetnek a házasságából a következő ikerszülések voltak: 1818. október 11-én (Mihály és Kata, Kata élt 5 hetet, Mihály 4 évet), újabb ikerszülés 1823. augusztus 15-én (Mihály és Kata, Mihály 4, Kata 6 napot élt).

Tóth Istvánné Csukás Erzsébetnek, Csukás Mátyás nőtestvérének szintén voltak ikrei.

Cseppentő István házasságából 3 ízben születtek ikrek, Cseppentő Rebekának szintén. Jellemzőek még a Debreczeni, a Szathmári és ifj. Nagy János családjának az adatai. A megvizsgált korszakon belül csak egyszer talákoztunk hármas ikrekkel, Megyeri Mihálynak és feleségének 1783. június 25-én két fia és egy lánya született, de csak órákat éltek.

Az ikerszülések nemek szerinti megoszlása még egy jellegzetességet mutat. A fiú—leány pár az összes ikerszülések 44,5 százalékát adja.

A házasságon kívüli születések jellemzőek lehetnek a társadalom fejlődése szempontjából. Dobozai százalékos arányuk más tájak korabeli értékeihez hasonló, illetve valamivel alacsonyabb.

9. sz. melléklet

Házasságon kívüli születések

Év	Az anya családi állapota a gyermek születésekor				
	leány	özvegy	férjezett	összesen	Az összes születés százalékában
	a gyermekek száma				
1781—1790	2	1	—	3	0,68
1781—1800	8	1	—	9	1,33
1801—1810	6	—	—	6	0,80
1811—1820	5	—	1	6	0,92
1821—1828	4	1	—	5	0,80
Összesen	25	3	1	29	

A „társadalmi presszió”, a protestáns morál nagyon erősen elítélő még ekkor a házasságon kívüli szülésekkel kapcsolatban. A spurius, a fattyúgyermek jelölését csak az 1800-as évektől váltja fel a törvénytelen megnevezés az anyakönyvekben.

Szükségesnek látszott, hogy adatainkat a fenti szempontok szerint csoportosítsuk. Az özvegyasszony gyermekét is törvénytelennek tekintették, sőt előfordult férjes asszony gyermekének is „fattyú” névvel való anyakönyvezése.

A tényleges népszaporulatot meghatározó másik tényező a halálesetek száma, amely a megvizsgált tízéves periódusokban emelkedést mutat.

A halálozások évenkénti alakulása

10. sz. melléklet (1)

Halálozás Év	Férfi	Nő	Összesen	Átlag
1773	14	14	28	
1774	3	8	11	
1775	4	9	13	
1776	9	10	19	
1777	18	14	32	
1778	11	12	23	
1779	16	9	25	
1780	6	6	12	163
				20,3
1781	9	5	14	
1782	15	19	34	
1783	20	7	27	
1784	9	7	16	
1785	15	11	26	
1786	31	30	61	
1787	15	20	35	
1788	13	5	18	
1789	9	7	16	
1790	19	11	30	277
				27,7
1791	12	12	24	
1792	9	9	18	
1793	10	8	18	
1794	28	33	61	
1795	19	19	38	
1796	13	12	25	
1797	13	7	20	
1798	22	19	41	
1799	26	19	45	
1800	16	12	28	318
				31,8
1801	27	18	45	
1802	36	30	66	
1803	24	15	39	
1804	23	8	31	
1805	13	20	33	
1806	28	26	54	
1807	28	41	69	
1808	16	15	31	
1809	17	12	29	
1810	18	22	40	437
				43,7
1811	17	11	28	
1812	33	38	71	
1813	13	12	25	
1814	20	9	29	
1815	15	13	28	

10. sz. melléklet (2)

Halálkozás Év	Férfi	Nő	Összesen	Átlag
1816	18	22	40	
1817	34	31	65	
1818	27	24	51	
1819	19	14	33	
1820	23	16	39	40,9
1821	11	12	23	
1822	33	31	64	
1823	20	26	46	
1824	18	16	34	
1825	25	26	51	
1826	13	16	29	
1827	23	28	51	
1828	29	24	53	43,8

A csecsemőhalandósági táblázatból kitűnik, hogy egyéves kor alatt több fiúgyermek halt meg, mint leány.

11. sz. melléklet

Csecsemőhalandóság

Év	Elhalálozott csecsemők száma	Születések száma	Halandósági %
<i>Fiúk</i>			
1773—1780	19	162	117,2
1781—1790	48	231	207,7
1791—1800	69	323	213,6
1801—1810	74	378	195,7
1811—1820	64	342	187,1
1821—1828	58	328	176,8
<i>Leányok</i>			
1773—1780	18	151	119,2
1781—1790	37	206	179,6
1791—1800	55	278	197,8
1801—1810	70	366	191,2
1811—1820	36	310	116,1
1821—1828	40	295	135,5
<i>Fiúk és leányok együtt</i>			
1773—1780	37	313	118,0
1781—1790	85	437	194,0
1791—1800	124	601	206,0
1801—1810	144	744	193,0
1811—1820	100	652	153,0
1821—1828	98	623	157,0

A korévek szerinti csoportosításból a következő jellegzetességek olvashatók ki: A nőknél a három legmagasabb halálozási százalék 3 évtizeden át azonos korcsoportban van: 2 hónapon aluliak, 3—6 évesek és mind a hat évtizedben a 15—39 évesek. A férfiaknál ez utóbbi kategóriában csak 1801—1810-es időszakban magas a halálozási százalék, viszont a 3—6 éveseké folyamatosan magas.

12/a. sz. melléklet

Halálozási korcsoportok

Férfiak

	1773—1780		1781—1790		1791—1800	
2 hónapon alul	16	19,8%	32	20,7%	46	27,4%
2 hó—1 évesig	3	3,7%	16	10,3%	23	13,7%
1 éves	6	7,4%	11	7,1%	13	7,7%
2 éves	10	12,3%	9	5,8%	12	7,2%
3—6 éves	16	19,8%	23	14,9%	36	21,5%
7—14 éves	6	7,4%	14	9,2%	9	5,4%
15—39 éves	7	8,6%	12	7,8%	7	4,2%
40—49 éves	1	1,3%	7	4,5%	7	4,2%
50—59 éves	6	7,4%	4	2,5%	3	1,7%
60—69 éves	4	4,9%	11	7,0%	4	2,3%
70—	6	7,4%	16	10,3%	8	4,7%
Összesen	81	100,0%	155	100,0%	168	100,0%
	1801—1810		1811—1820		1821—1828	
2 hónapon alul	47	20,5%	41	18,7%	34	19,8%
2 hótól 1 évesig	27	11,7%	23	10,6%	24	13,9%
1 éves	13	5,7%	14	6,4%	4	2,4%
2 éves	18	7,8%	18	8,3%	18	10,5%
3—6 éves	36	15,7%	34	15,5%	19	11,0%
7—14 éves	15	6,6%	24	10,9%	8	4,7%
15—39 éves	28	12,2%	16	7,4%	17	9,8%
40—49 éves	8	3,4%	6	2,7%	8	4,7%
50—59 éves	13	5,7%	11	5,0%	9	5,3%
60—69 éves	14	6,0%	13	5,9%	18	10,4%
70—	11	4,7%	19	2,6%	13	7,5%
Összesen	230	100,0%	219	100,0%	172	100,0%

Halállozasi korcsoportok

Nők

	1773—1780		1781—1790		1791—1800	
2 hónapon alul	11	13,5%	21	17,3%	39	26,0%
2 hó—1 évesig	7	8,5%	16	13,2%	16	10,7%
1 éves	7	8,5%	6	4,9%	18	12,0%
2 éves	6	7,5%	18	14,7%	8	5,4%
3—6 éves	12	14,6%	20	16,4%	19	12,6%
7—14 éves	4	4,8%	5	4,1%	4	2,7%
15—39 éves	16	19,6%	17	13,9%	22	14,6%
40—49 éves	4	4,8%	5	4,1%	7	4,7%
50—59 éves	3	3,7%	1	0,8%	4	2,6%
60—69 éves	5	6,0%	6	4,9%	6	4,0%
70—	7	8,5%	7	5,7%	7	4,7%
Összesen	82	100,0%	122	100,0%	150	100,0%
	1801—1810		1811—1820		1821—1828	
2 hónapon alul	37	17,9%	25	13,2%	27	15,1%
2 hó—1 évesig	33	15,9%	11	5,7%	13	7,3%
1 éves	16	7,8%	13	6,8%	11	6,2%
2 éves	19	9,2%	19	10,0%	13	7,3%
3—6 éves	24	11,6%	35	18,4%	16	8,9%
7—14 éves	8	3,8%	12	6,4%	13	7,3%
15—39 éves	26	12,6%	26	13,7%	28	15,7%
40—49 éves	8	3,8%	7	3,7%	16	8,9%
50—59 éves	13	6,3%	9	4,7%	16	8,9%
60—69 éves	13	6,3%	12	6,4%	16	8,9%
70—	10	4,8%	21	11,0%	10	5,5%
Összesen	207	100,0%	190	100,0%	179	100,0%

12/c. sz. melléklet

Halálozási korcsoportok

Halálozási korcsoportok	Férfiak—nők együtt											
	1773—1780		1781—1790		1791—1800		1801—1810		1811—1820		1821—1828	
2 hónapon aluliak	27	16,5%	53	19,2%	85	26,8%	84	19,3%	66	16,2%	61	17,3%
2 hó—1 évesig	10	6,1%	32	11,5%	39	12,3%	60	13,7%	34	8,3%	37	10,6%
1 éves	13	7,9%	17	6,2%	31	9,7%	29	6,6%	27	6,6%	15	4,4%
2 éves	16	9,8%	27	9,7%	20	6,3%	37	8,5%	37	9,2%	31	8,8%
3—6 éves	28	17,2%	43	15,6%	54	17,0%	60	13,7%	69	16,8%	35	9,9%
7—14 éves	10	6,2%	19	6,8%	14	4,2%	23	5,3%	36	8,8%	21	5,9%
15—39 éves	23	14,2%	29	10,4%	29	9,2%	54	12,4%	42	10,2%	45	12,8%
40—49 éves	5	3,0%	12	4,3%	14	4,4%	16	3,6%	13	3,2%	24	6,8%
50—59 éves	9	5,6%	5	1,8%	7	2,2%	26	5,9%	20	4,8%	25	7,3%
60—69 éves	9	5,6%	17	6,2%	10	3,2%	27	6,2%	25	6,2%	34	9,6%
70 éven felül	13	7,9%	23	8,3%	15	4,7%	21	4,8%	40	9,7%	23	6,6%
Összesen	163	100,0%	277	100,0%	318	100,0%	437	100,0%	409	100,0%	351	100,0%

A halálozási arányszám alacsonyabb, mint az országos.

13. sz. melléklet

A halálozási arányszám alakulása

Év	Lélekszám	Halálozások száma	Halálozási arányszám
1787	982	35	35,6%
1804	1377	31	22,5%
1817	1603	40	24,9%
1828	1735	54	31,1%
1836	2019	64	31,6%
1842	2359	57	24,1%
1849	2500	100	40,0%

Az anyakönyvek sok esetben megjelölték a halál okát is. Vázlatos kimutatást készítve ezekről a megjegyzésekről, bizonyos kép kibontakozik előttünk, még akkor is, ha tudjuk, hogy a halál feltételezett okát a pap, esetleg a bábaasszony állapította meg.

Természetesen csak a betegség külső jegyei alapján, vagy a halál körülményeit figyelembe véve. A járványos betegségek felismerése biztosabb volt. A himlő sok áldozatot szedett a 10 éven aluli gyermekek köréből.

Pl. A „gyermekszülésben meghalt” bejegyzést azért fogadhatjuk el, mert tisztázható, ha a gyermek születése utáni napon, vagy a következőkön meghal az anya.

Egyéb okok: nagyon sokszor előforduló megjelölés, hogy sínlődözött, hervadozott, erőtlen, 3 hetes gyermek elszáradott, gyakran előfordul a baleset megnevezése is.

Az erdőmunkák idején a fa agyonütötte, 14 éves gyermeket az eke összevagdalt, 6 éves gyermeket a malom összetörte, másfél éves gyermek összeégett. „Az erőszakosan megölték” feljegyzés mellett, egészen képtelennek tűnő halálokokat is megállapítottak: 15 éves fiúról „víziborjú volt benne”, 38 éves férfit kígyó csípett meg, 5 éves gyermek meghalt „az halált hozó sajtnak ételétől”. Egyéves kislány halálának oka „közönséges beteg volt”.

Az első magyarországi népszámlálástól 1849-ig eltelt időszakban Doboz lakossága 250 százalékkal nőtt.

Valósnak fogadva el a részletadatokat legnagyobb részét, ezt a kedvező népességnövekedést a magas születési számnak és a beházasodásnak tulajdoníthatjuk, mert jelentős betelepülésekről nem tudunk az eltelt bő félévszázad alatt. Itt is lejátszódott az a folyamat, amely az ország sok tájáról ismert, az évtizedek során a népes familiák nemzetségekké növekedtek, de megosztott birtokokon vagy zsellértelkeken¹⁴ — külön kis családi háztartásokban éltek. Ezeknek a vizsgálata a jövő feladata lesz, így válhat teljessé a helyi kistérsadalom belső összefüggéseinek feltárása.

Halálokok megnevezése 1771—1828-ig

A halálokok megnevezése	Az elhaltak száma
Vízibeteg	34
Vérfolyás	7
Hurut	6
Hideglelés	14
Szárazbetegség	17
Vérben	32
Nyavalyatörés	86
Dagadozás	44
Petécs	12
Kelevény	99*
Vérhas	4
Fulladozás	2
Torokfájás	11
Köhögés, hectica	5
Súly	6
Szélütés	13
Köszvény	1

* Oláh Andor (1956): A Békés vármegyében pusztító ragadós nyavalyák története. Körös népe. Békéscsaba. 98. l. „... a mai békésmegyei népi orvoslás két szelvényben ismert betegség népi tünettanában és gyógyításában pestisemlékeket őriz. Ez a két betegség a kelevény és a pokolvar.”

A természetes szaporodás 1787—1849-ig

Év	Születési arányszám	Halálozási arányszám	Természetes szaporodás
	ezrelékben		
1787	43,7	35,6	8,1
1804	50,8	22,5	28,3
1817	39,3	24,9	14,4
1828	53	31,1	21,9
1836	52,9	31,6	21,3
1842	45,3	24,1	21,2
1849	40,0	40,0	00,0

Az anyakönyvekből megismerhető adatok összegyűjtése után a demográfiai folyamatok magyarázatát kívánnánk meg. De elfogadjuk S. Molnár Edit és Pataki Judit Vélemény-elemeket tartalmazó változók c. dolgozatukban tett megállapítást „amikor nemcsak leírni, hanem magyarázni is kívánunk bizonyos demográfiai jelenségeket és folyamatokat, lépten-nyomon szembetaláljuk ma-

gunkat olyan „mögöttes jelenségek” hatásával, amelyek nehezen vagy pedig egyáltalán nem metrizálhatók, amelyek súlyáról, szerepéről csak feltételezéseink vannak. E szempontból ilyen „mögöttes jelenségek” pl. a demográfiai folyamatokat véghezvivő emberek magatartását vezérlő, a társadalom által preferált értékek és normák, a hagyományok, előítéletek, hiedelmek”.¹⁵

Ezeknek a kérdéseknek a tisztázásához bizonyos alapot adhat a gazdasági — társadalmi szerkezet megismerése, ehhez Doboz 1828. évi népösszeírását és országos összeírását használjuk fel.

Doboz a korabeli Békés megye húsz települése között lélekszámát tekintve az utolsó előtti helyen állt. Demográfiai mutatói kedvezően alakultak az alábbi szempontok szerint: egy házra eső háztartás-családnagyság 1,23 (megyei átlag: 1,35), egy házban élő népesség 6,21 (megyei átlag: 7,91), egy háztartásra eső népesség 5,0 (megyei átlag 5,86). A megyében ez volt a legalacsonyabb érték, szemben Békéscsaba 6,7, Endrőd 6,5, Szarvas 6,3 fős háztartásnagyságával szemben.

Egészen más képet tükröznek a gazdasági adatok. A település lakói, a 90 negyedtelkes jobbágy nemcsak a szántóföldi termelésből élt, megélhetését az állattenyésztésből, erdőélésből és a vízi-haszonvételekből eredő jövedelem egészítette ki, amint azt a Kis- és a Nagy-Sárrét, illetve a Rétköz gazdálkodásánál is megismertük. Az 1828-as országos összeírásból ennek az erdő és vízigazdálkodásnak a leírása, bevallása kimaradt, ugyanis az erdők, vizek haszonélvezői elsősorban földesurak voltak, tulajdonuk pedig adómentes volt.

19. sz. melléklet

Doboz falu (possessio)

A népességre vonatkozó összeírások

	1787. népsz.	1817. népő.	1828—29. népő.	1826—27. dic. ő.	1828. orsz. ő.
Házak	150	258	279	240	278
Háztartások száma	179	302	344	291	353
Tisztviselők	—	—	1	1	—
Kézművesek	—	—	—	—	2
Nemesek szolgái	—	3	6	—	—
Telkes jobbágyok	92	105	110	111	120
Házaz zsellérek	88	212	238	80	160
Házatlan zsellérek	—	—	—	100	73
A családban élő fiúk	—	471	538	—	—
Nők összesen	486	812	842	—	—
Összes lakos	983	1603	1735	—	—
Öi. alól mentesek	—	—	—	53	49

I. Az adózók állapota: Összesen 822 adózó személy.

Háztartások: 88 telkes jobbágy önálló háztartása.

32 telkes jobbágy háztartását 37 házatlan zsellérével írták össze, akik nem fizettek lakbért. Önálló háztartásként írtak össze 129 zsellérháztartást. 31 zsellért 35 házatlan zsellér háztartásával együtt írták össze, akik nem fizettek censust. Egy házatlan zsellér háztartását külön írták össze, mert fizetett lakbért.

Az összeírás alól személyükben mentesek (háztartásukat és vagyonukat összeírták).

a) Uradalmi alkalmazottak: 1 csősz (zsellér, állatvagyon), 1 méhészt (zsellér, állatvagyon), 2 zsellér,

b) 1 megyei hajdú (zsellér, állatvagyon),

c) Hatvan éven felüliek: 18 telkes jobbágy, 13 zsellér,

d) Kiszolgált katonák: 4 telkes jobbágy, 13 zsellér,

e) Egy epileptikus beteg zsellér, családfő.

A háztartásokban élők részletezése:

Testvérek (együttesen 4): egy telkes jobbágy háztartásában 1 és 3 zsellér háztartásában 1-1.

Fiúk (összesen 29): 11 telkes jobbágy háztartásában 1-1 és 18 zsellér háztartásában 1-1.

Leányok (összesen 9): egy telkes jobbágy háztartásában 1, 8 házas zsellér háztartásában 1-1.

Szolgák (összesen 17): 1-1 szolgálója van 15 telkes jobbágnak, 2 szolgálója van a jegyzőnek.

Szolgálóleány (összesen 2): 1 szolgálóleánya van 1 telkes jobbágnak, 1 szolgálóleánya van a jegyzőnek.

Szántók (I. osztályúak):

Telekméret	Dic. ö. 1830—31.		1828. évi orsz. ö.	
	teleknagyság (hold)	telkek száma	teleknagyság (1 p. m. = 1 h)	telkek száma
Negyedtelek	8 1/2	95	8 1/2	90
Háromnyolcad	12 1/2	2	12 3/4	2
Féltelek	17	14	17	17
Összesen	1080 1/2	111	1079 1/2	109
A közösség tulajdonában	10		10	

(Kölcsön igaerővel műveli a földjét 3 telkes jobbágy.)

Rétek:

(a szántó méretéhez arányosítva: 17—18 6/8, 12 3/4—16 4/8, 8 2/4—8 2/8)

- 45 kaszás rétje van a közösségnek
- 35 4/8 kaszás rétje van 4 telkes jobbágnak
- 31 6/8 kaszás rétje van 1 telkes jobbágnak
- 29 2/8 kaszás rétje van 5 telkes jobbágnak
- 27 kaszás rétje van 5 telkes jobbágnak

21 kaszás rétje van 10 telkes jobbágnak
 18 6/8 kaszás rétje van 14 telkes jobbágnak
 16 4/8 kaszás rétje van 8 telkes jobbágnak
 12 3/8 kaszás rétje van 2 telkes jobbágnak
 8 2/8 kaszás rétje van 71 telkes jobbágnak

120 telkes jobbágnak együttesen 1678, a communitasnak 45 kaszás rétje van. (11 telkes jobbágnak csak rétei vannak, 3 telkes jobbágnak 21, 7 telkes jobbágnak 2/8, 1 telkesnek pedig 368 kaszás rétje.)

Szölkök: nincsenek.

* * *

Ezúton köszönöm meg a dobozi ref. gyülekezet volt lelkészének, Sárközi Istvánnak, hogy az anyakönyvek tanulmányozásához hozzásegített.

JEGYZETEK

- Dányi Dezső* (1962): A történeti demográfia tárgya és módszere. Történeti Statisztikai Évkönyv 1961—62. Bp. KSH 5—21. p. *Kováts Zoltán* (1983): A debreceni és szegedi népesedéstörténeti kutatások módszertani tapasztalatai. A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Tudományos Közleményei Szeged. 25—35. p. *Járolti József* (1974): Adatok a XVIII. századi protestáns anyakönyvek forrásértékéhez. Klny. Levéltári Közlemények XLIV—XLV. évf. 241—246. p.
- Maksay Ferenc* (1979): A levéltári anyag történeti—statisztikai feldolgozásának hazai eredményei, módszere, problémái. Levéltári Közlemények 1. sz. 57. p.
- Karácsonyi János* (1896): Békésvármegye története. Bp. II. 85. p. *Káldy-Nagy Gyula* (1982): A gyulai szandzsák 1567. és 1579. évi összeírása. Békéscsaba, 233. 243. p. *Ember Győző* (1977): Az újratelepülő Békés megye első összeírásai 1715—1730. Békéscsaba, 129. p. 158. p.
- Szabó László* (1974): A jászdózsai Kiss család nyolc generációja. Paraszti társadalom és műveltség a 18—20. században. I. Faluk. Szolnok. 88. 1. Rámutat az anya nevének fontos bizonyító szerepére a családok kontinuitásának a kutatásában.
- Az 1828. évet azért választottuk határkönek a népesedési kérdések vizsgálatánál, mert ekkor készült a feudális kor utolsó országos összeírása, és ennek névanyagával hasonlítottuk össze az anyakönyvek adatait.
- Férfiak vallási megoszlása a népösszeírások alapján:

Év	Református	Római katolikus	Görög nem egyesült
1804	672	8	16
1817	779	4	8
1828	900	6	3
1842	1139	9	9

Mint az adatokkal igazolható, a görög-keletiek lélekszáma nem nőtt, igen korán megindult az asszimilációjuk. (1797 „Az öreg Orosz János convertitált”, így a ref. egyház anyakönyvezte, Lupuj Tódor és felesége Nagy Ilona gyermekét szintén.

- Ludovicus Nagy* (1828): Notitiae politico-geographico statisticae inclyti regni Hungariae Budae. 71. p. Doboz lakosságára vonatkozó adatok: Vallási megoszlás (Házak: 268) Római kat.: 13 Református: 1701 Összes lakos: 1714
7. A párválasztások kérdéseivel foglalkozó dolgozatok a legkülönbözőbb értékeket mutatják fel az ország különböző tájairól — az endogám és exogám házasságok arányairól — *Bencsik János* (1985): Szeghalom és vidékének rokonsági kapcsolatai (1790—1828). Sárréti füzetek VII: Szeghalom, 5—48. p.
- Csoknyai Judit* (1986): Egy kelet-magyarországi kis népesség (Szamosangyalos) párválasztási rendszerének jellemzői a XVIII—XX. században. Demográfia 4. sz. 436—445. p.
- Órsi Julianna* (1978): Karcag házassági kapcsolatai a XVIII—XIX. században. Szolnok Megyei Múzeumi Évkönyv. 203—214. 1.
8. 1799. oct. 2-án özv. Órész Mihályné a következő feltételek mellett lett a felesége özv. Molnár Mihálynak:
 „... hogy a megholt férjének jószágához semmi jussa ne legyen a mostani férjének első feleségétől lett gyermekeinek. Valamint a férfi az asszony gyermekeinek, úgy az asszony a férfi mostohájának tartozik hűségesen gondját viselni, míg felnevelkednek”.
1796. nov. özv. Dalmadi István (55 éves) és Pribék Anna (24 éves) megegyezése „Ilyen conditio vagyon közöttök, hogy ha Dalmadi Istvánnak „halomása” történnék — tehát a háza és szőlőtskéje szálljon Pribék Annára és hajadon leányára, Máriára, és míg birhatják birják együtt, ha pedig ráunnának és magoknak meg nem tarthatják, hanem el akarják adni, tehát a fia Dalmadi István vegye magához, letévén nékik az árát”.
9. *Paládi Kovács Attila* (1981): Kismesek utódai a paraszti társadalomban (XIX—XX. század). Nógrád Megyei Múzeumok Évkönyve VII. 169. p.
10. *Vásárhelyi A.* (1987): Agrártörténeti konferencia Nyíregyházán. Szabolcs-Szatmári Szemle. 1. 84—88. p. Hasonlóan alakultak a közeli Gyoma születési arányszámjai is.
- Járolai József* (1977): Gyoma népesedéstörténete az újjátelepüléstől 1895-ig. Gyomai tanulmányok. Szerk. Szabó Ferenc. Gyoma. 339. 1. 1780—1790 között a gyomai születések évi átlaga 161,5 — ez 51%-os születési aránynak felel meg. A XVIII. század második felében Debrecenben is még 41—44% a születési arányszám, majd csak a XIX. század első felében csökken 33—35%-re. *Kováts Zoltán* (1981): A népesedési viszonyok. Debrecen története. 1693—1849. 2. Debrecen. 46—47. p.
- Thirring Lajos* (1959): Népösszeírási adatok és adatforrások a nem nemes népességről a XIX. század első feléből. Történeti Statisztikai Közlemények. III. évf. I—2. 162. p.
- Doboz magas termékenységre utaló adat: „Szüts István felesége Buzi Borbála egy évben kétszer szült. 1803. jan. 1-jén Mihály, 1803. dec. 14-én pedig már megszületett István. Mihály csak 8 napot élt, Istvánt baleset érte, 7 éves korában a malom összetörte”.
11. *Andorka Rudolf* (1987): Statisztikai Szemle 65. évf. 5. szám 491. p. Irodalmi figyelő című rovatban rámutat arra, hogy a házasságon kívüli születések és a házasságkötési életkor összevetéséből milyen következtetések vonhatók le. Többek között a házasságon kívüli szülésnek erős helyi vagy regionális hagyományai lehetnek.
12. *Mádai L.* (1983): Kolerajárványok és az általános halandóság trendjei Európában a XIX. században. Demográfiai, XXVI. évf. 2—3. sz. 334. p.
13. *B. Lukács Ágnes* (1978): Magyarország népessége törvényhatóságok szerint az 1820-as években. Történeti Statisztikai Füzetek 1. Bp. 14—15. p. A megyei átlagos évi növekedési ütem 1787—1827-ig 16,2 ezrelék volt.
- Doboznak a szomszédos dél-bihari falvakkal való házasodási kapcsolatára már rámutattunk, ezt erősítették a gazdaság és társadalom szerkezetének hasonlósága, az erős református közösségek belső etikai szabályai. *Dávid Zoltán* (1970): Sarkad népesedéstörténete. Tanulmányok Sarkad múltjából. Szerk. Komoróczy György. Sarkad, 284. p. Dávid Zoltán Sarkad 1785—1839 közötti népességszám növekedését páratlannak nevezi, ugyanis 54 év alatt a népességszám több mint kétszeresére ugrott, mint látjuk Doboz is elérte fél évszázad alatt ezt a gyarapodást.

14. BML „A Gyulai Uradalomhoz tartozó Dóboz községe Urbér Kárpótlási bemondási Táblázata”. Dobozon, 1854. febr. 22 V. 309. d/2. Urbéri kárpótlás alá esett 46 egész 5/8 jobbágytelek, tehát 1828 óta csak tizenkettővel szaporodott, ugyanakkor a lakosság száma 765 fővel. A táblázat megjegyzései feltűntetik, hogyan alakultak a telkek méretei, eszerint már a múlt század végétől megindult az osztódás, a jegyzőkönyv szerint egy-egy telek „eldarabolgatott”, így alakult ki 1854-re a 301 zsellértelek.
15. *S. Molnár Edit—Pataki Judit* (1985): Véleményelemeket tartalmazó változók. Demográfia. XXVIII. 2—3. 183. p.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

1. A dobozi református egyház anyakönyvei.
2. BML Megyei közgyűlési jegyzőkönyv. 1715—1723.
3. BML Megyei közgyűlési iratok. 744/1805. Ö. 87.
4. BML Békés megyei népösszeírások összesítői: IV. 1. b. 271. ill. V. 1. a/12.
5. BML Békés vármegye Állandó Bizottmányi ir. 552/1849. (Járol József szíves közlése.)
6. Dóboz község iratai. V. 309. Dóboz urbéri kárpótlása. 1854.